GRØNTVEILEDER

FOR HYTTEFELT PÅ STORØYA

Flyfoto fra Hole kommunes nettside (Mulitmap)

COWI

Forord

Denne grøntveilederen er laget for å gi hytteeierne nyttige innspill og tips til plantevalg, opparbeidelse og vedlikehold av hagene på Storøya. Den gir også informasjon om forhold det kan være greit å være klar over når det gjelder naboloven, og hensyn til frisikt og fremkommelighet langs adkomstveiene i hyttefeltet.

Plantene som er presentert er valgt på bakgrunn av egenskaper og egnethet, blant annet med hensyn til krav til vokseplass, og vedlikehold. Veilederen er utarbeidet av Cowi AS, på vegne av Storøya Vann- og Avløpslag. Vi håper den vil være til glede og nytte.

COWI AS
Hønefoss, 10mai. 2011

Heidi Johannessen
Landskapsarkitekt

INNHOLD

		Side
1.	**Planter**	
1.1	Kriterier	4
1.2	Trær og busker	5
1.3	Hekkplanter	11
1.4	Stauder	12
2	**Plen**	
2.1	Sådd plen	16
2.2	Ferdigplen	16
2.3	Vedlikehold	17
3	**Naboloven og annet relevant lovverk**	
3.1	Om trær - § 3 i naboloven	18
3.2	Om hekker - § 3 i naboloven	18
3.3	Om røtter, greiner som stikker over grense - § 12…	19
3.4	Om tvister	19
4	**Frisikt og fremkommelighet**	
4.1	Veibredde	20
4.2	Frisikt	21
	Kilder	21

1. PLANTER

1.1 Kriterier

Norge er delt inn i sju klimasoner, med tilhørende herdighetstall H2 til H8. Herdighetstallene er til god hjelp når man skal velge planter. Storøya ligger i sone H4. Det er mulig å få til planter med herdighet ned i H3, men dette krever at man skaper et godt "mikroklima" rundt dem, ved for eksempel å plassere dem på lune og solrike steder. Man har bedre sjanse for å få til en lettstelt og frodig hage, dersom man velger planter som har høyere herdighet.

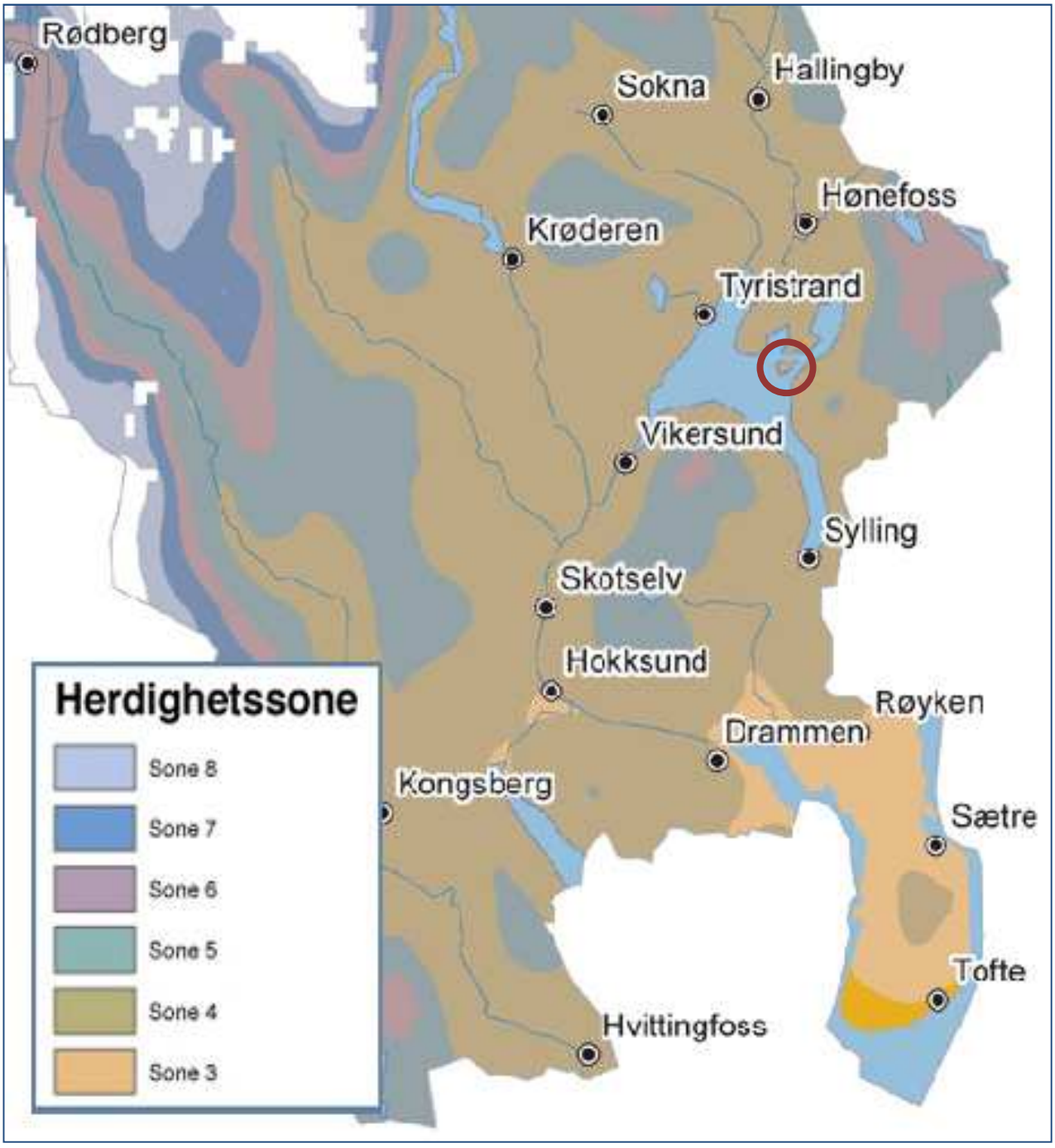

Det er verdt å merke seg at man finner naturtypen kalkfuruskog på Storøya. Det spesielle med denne naturtypen er at de nedre lagene av jordsmonnet har høy/basisk PH fordi det frigis kalk fra berggrunnen, mens de øvre lagene har lav/sur PH fra barnåler og strø fra furuskogen. Dette gir stor variasjon i den naturlige floraen, hvor nøysomme og kravfulle arter vokser på samme sted. Når man skal velge hageplanter på Storøya, bør man ha i tankene at hyttefeltet ligger i et område med en vegetasjonstypeforekomst og et jordsmonn som både gir muligheter og begrensninger.

Selv om man holder seg innenfor sone H4-H8 er utvalget av planter og mulige kombinasjoner nærmest uendelig. I denne veilederen presenteres et utvalg planter og litt informasjon om deres egenskaper, men det finnes mange andre som også kan fungere godt og trives. Hovedkriteriene for utvalget er at plantene skal klare seg uten tilsyn og vanning i lengre perioder (hyttebebyggelse), at de skal harmonere godt med stedegen vegetasjon, og at de trives på den kalkholdige jorda på Storøya. Vi har ikke tatt med forslag til sommerblomster, ettersom disse forholder seg til mildt sommerklima, og oftest plasseres i potter eller kasser med egne jordblandinger og jevn vanntilførsel.

1.2 Trær og busker

Skogen på Storøya består i hovedsak av furu og gran, med innslag av bjørk, rogn og or. En finner også einer og nyperose. Oversikten under viser et utvalg av egnede trær og busker.

Norsk navn	**Botanisk navn**	**Krav til vokseplass**	**Egenskaper og egnethet**
Bjørk (vanlig)	Betula pubescens	Nøysom, tåler vind, og noe skygge. Tåler tørke dårlig.	H8. 10-15m høy. Opprett vekst, slank krone og hvit stamme. Stedegen plante. Fungerer godt som solitær. Har slank og fin krone. Må ikke beskjæres vår/tidlig sommer. Er utsatt for råte, og får derfor lett brekkasjeskader ved høy alder. Er ømtålig for oppfylling rundt stammen.
Ask	Fraxinus excelsior	Nøysom, men vil helst stå på en varm plass med fuktig, lett og næringsrik, jord, Liker kalkholdig jord.	H6. 20-25m høy. Vokser vilt i Hole, og er en gammel kulturplante. Blir et stort tre som trenger en del plass. Må ikke beskjæres vår/tidlig sommer. Tåler dårlig beskjæring ved høy alder, men unge trær kan beskjæres hardt. (Unge grener og blader ble tidligere brukt til dyrefòr).
Spisslønn	Acer platanoides	Nøysom, men trives på varm plass med lett jord. Tåler å stå	H5-H6. 15-20m høy. Bred, avrundet krone. Store, håndnervete blad med spisse lapper. Får flotte høstfarger. Vokser vilt i Hole. Fungerer godt som

		på tørre, steinete steder.	solitær. Kan formes, eller vokse fritt. Må ikke beskjæres vår/tidlig sommer.
Sibirlønn	Acer tataricum ssp. ginnala	Nøysom. Trives på kalkholdig, tørr jord. Liker sol, men tåler skygge.	H5-H6. 5-6m høy. Kan brukes som lite solitærtre. Bør da formes for å få et fint resultat med opprett stamme og rund krone. Er oftest brukt i buskgruppe, eller til skjermplanting. Flotte høstfarger. Tåler beskjæring godt, men ikke om våren.
Rogn (vanlig)	Sorbus aucuparia	Tørketålende, lite tre som ikke stiller spesielle krav, foruten at jorda bør være veldrenert.	H8. 5-15m høy. Stedegen plante. Fungerer godt som solitær, men kan også plasseres i gruppe. Kremhvite blomster på våren. Fine høstfarger og bær på høsten.
Svenskeasal	Sorbus intermedia	Nøysom, men trenger god drenering. (Se rogn).	H7. 10-15m høy. Opprett vekst. Kremhvite blomster. Fine høstfarger. Ikke en stedegen plante, men kan regnes som en "edlere" rogn.
Vanlig syrin/ Duftsyrin	Syringa vulgaris	Nøysom, men trives best i varm, kalkholdig jord.	H5-H7. 4-5m høy. Lilla syrin vokser vilt, og er vanlig i Hole. Man kan få tak i en rekke sorter, i farger fra hvit til mørk lilla. Syrin egner seg i buskgrupper, men fungerer også alene. Den blir oftest en kraftig, tett busk, men det er mulig å beskjære individer slik at de fungerer som små, solitære trær. Kraftig beskjæring er det beste botemiddelet dersom en buskgruppe med syriner begynner å få dårlig bladverk og lite blomstring. Dette er en svært herdig plante som setter mange rotskudd. Den kommer raskt tilbake med nye friske blader.
Praktgullbusk	Forsythia intermedia	Solrik plass, med varm, veldrenert jord. Liker kalkholdig jord.	H4-H5, avhengig av sort. 2-3 m høy. Fine, gule blomster på naken kvist om våren. Passer godt i buskgrupper, gjerne sammen med eviggrønne planter. Tåler dårlig hard beskjæring.

Skjermleddved	Lonicera involucrata	Nøysom, men liker ikke tung og fuktig jord. Trives både i sol og skygge.	H7. 2-3m høy. Robust, frisk og frodig plante. Små, gule blomster om sommeren, og svarte bær om høsten. Både blomstene og bærene sitter to og to sammen på dekorative, røde forblad. Tåler hard beskjæring.
Buskmure	Potentilla fruticosa	Solrik, eller halvskygget plass, gjerne med kalkholdig jord. Etablerte planter tåler en del tørke.	H5-H8. 0,5-1,5m høy. Det finnes mange sorter, med forskjellige egenskaper når det gjelder herdighet, høyde, farge på blomster etc. Felles for alle er at de er robuste, frodige planter som er enkle å stelle. De kan skjæres hardt tilbake, og kommer igjen som lubbene, frodige busker. Dette er en plante som er mye brukt i rabatter i parker, ved veier, og offentlige bygg. Dette gjør at man kanskje oppfatter den som litt kjedelig, men buskmure er en dekorativ plante som blomstrer gjennom store deler av sommeren, og vil gjøre mye ut av seg i hagen.
Bjørkeblad-spirea	Spirea betulifolia	Nøysom. Trives i sol, men tåler noe skygge. Etablerte planter tåler en del tørke.	H8. 0,6-1m høy. Lubben, frodig busk med hvite blomster i tette halvskjermer. Har god dekkevne, og friskt bladverk. Fine høstfarger i gule og rødlige nyanser. Hard beskjæring gir ny vekst med frodige blader og blomster.
Rosespirea/ japanspirea	Spirea japonica	Nøysom. Bør stå solrikt, men tåler halvskygge.	H4-H7. 0,5-1m høy. Rosespirea er en flott plante som har vært populær i norske hager i over 100år. Det finnes mange sorter, med forskjellige egenskaper. De fleste er robuste, frodige busker, med rikt blomsterflor i ulike sjatteringer av rosa. Flere av sortene har god dekkevne. Tåler periodisk, hard beskjæring.

Brudespirea	Spirea x cinera 'grefsheim'	Nøysom. Tåler å stå i sandjord, men får best blomstring i sol, og på næringsrik, jevnt fuktig jord.	Sorten 'Grefsheim' er mest brukt. H7. 1,5-2m høy. Dette er en velkjent prydbusk som mange forbinder med våren, på grunn av de flotte rankene med hvite blomster som ofte står i fult flor i mai. Brudespireaen er dekorativ, også etter blomstring, med frodig vekst og lange grener som bøyer seg mot bakken. Dersom den skjæres helt tilbake til ca.20cm på våren, vil den bli lubben og fin i løpet av sommeren, men det lønner seg å vente til etter blomstringen, ettersom den blomstrer på fjorårsskudd.
Duftskjærsmin	Philadelphus coronarius	Solrik plass med lett, varm jord. Tåler godt kalkholdig jord.	H5-H6. 1,5-3m høy. Prydbusk med kremhvite, duftende blomster. Gammel og velkjent kulturplante. Behøver sjelden beskjæring, men den kan etter hvert bli tynn i bladverket, særlig nede ved bakken. Derfor bør den skjæres hardt tilbake med jevne mellomrom, slik at den setter kraftige nye skudd, og får tett og frodig vekst.
Rododendron	Rhododendron	Lunt sted, uten for mye vind. Sol til halvskygge, avhengig av sort. Liker sur jord.	Rododendron er en flott prydbusk, og det finnes et uttall sorter med ulike egenskaper. Det gjelder høyde, vokseform, herdighet, farge og størrelse på blomster og blader etc. Rododendron trives ofte under furuer, ettersom barnåler og strø fra disse trærne gir et surt jordsmonn som de liker. Den høye konsentrasjonen av kalk i selve bergrunnen på Storøya kan være en utfordring, men det finnes mange flotte, herdige rododendron som vil klare seg fint, og gi rik blomstring hvis man passer på å gi dem riktig gjødsel. 'Scarlet Wonder', 'Cunningham's White', 'Haaga', 'Ramapo', og Grandiflorum' er et lite utvalg av flotte sorter som fungerer godt i innlandet.

Vanlig furu	Pinus sylvestris	Svært nøysom.	H8. 10-30m høy. Viktig plante i landskapet på øya. Selvsådde eksemplarer kan med fordel tas vare på, og brukes i hagene. Fungerer best som solitær.
Vanlig gran	Picea abies	Nøysom, men trives best i sol.	H8. Stedegen plante som kan bli 20-35m høy. Selvsådde eksemplarer kan brukes i hagene. Er fin solitær, men kan også brukes i gruppe og som hekk.
Vanlig einer	Juniperus communis	Nøysom. Tåler tørr, kalkholdig jord. Trives best i full sol.	H6-H7. Stor variasjon i vokseform, fra krypende, til mange meter høy. Stedegen, vintergrønn plante. Det finnes mange flotte norske sorter, hvor en har foredlet egenskaper som vokseform og farge. Nøysomheten, herdigheten og det store utvalget gjør at denne planten skiller seg ut som særlig egnet blant de vintergrønne.
Krypeiner	Juniperus horizontales	Solrik plass med veldrenert jord.	H5. 0,1-0,3m høy. Det finnes flere sorter. Felles for dem er at de er dvergbusker med krypende vokseform, og blågrønn til grågrønn farge. Er ofte et fint element i grupper med andre vintergrønne, og løvfellende busker, fordi den tilfører liv og kontrast i fargespillet.
Barlind og hybridbarlind	Taxus baccata og Taxus x media	Moldrik, godt drenert jord. Tåler skygge, men liker sol.	H4-H7. Vanlig barlind (Europabarlind), vokser vilt i Sør-Norge. Hybridbarlind er sorter som er krysset frem for å foredle egenskaper som høyde, vokseform etc. Både vanlig barlind og hybridbarlind finnes i mange ulike sorter, med svært vekslende egenskaper. Man kan få alt fra krypende busker, til slanke søyler. Felles for sortene er at de er frodige, vintergrønne planter som er lette å forme, fordi de setter nye skudd fra barken.

Småbiota	Mikrobiota decussata	Nøysom. Solrik eller halvskygget plass, med lett jord.	H7. 0,2-0,4m høy. Dvergbusk med krypende, lav og bred vekst. Dette er en frodig og frisk bunndekker med skjellaktige, grønne nåler/blader som blir bronsebrune om vinteren.

Nyttige tips:

- Ikke plant trær nære hyttevegger, eller traseer for kabler eller VA-nett. Røttene kan gjøre skade når treet blir stort. En tommelfingerregel er at volumet på rotsystemet tilsvarer volumet på treets krone.

- Ikke vær redd for å beskjære! De fleste trær og busker tåler mer enn man tror, og mange av artene som er beskrevet i oversikten har godt av en kraftig tilbakeskjæring. Spirea, potentilla, buskroser og syrin setter mange nye skudd, og kommer raskt tilbake. De kan med fordel skjæres ned til 15-20cm med noen års mellomrom. Dersom man synes denne metoden blir noe drastisk, bør man uansett sørge for å fjerne gamle, dårlige grener slik at plantene får lys og rom til å sette nye, friske skudd.

- Solitærtrær blir ofte mer dekorative dersom man passer på å "skjørte dem opp". Det vil si at man fjerner de nederste grenene slik at stammen blir mer definert. En annen fordel med dette er at plenklipping og vedlikehold blir enklere.

- Husk at noen planter er blødere. Trær som bjørk, ask og lønn mister mye sevje dersom de beskjæres om våren, eller tidlig på sommeren. Den beste tiden for å beskjære disse er på høsten, men de kan også tas om vinteren.

- Dekk til vintergrønne busker som blir stående eksponert for vårsola, (gjelder også Rododendron). De starter fotosyntesen når sola skinner på dem, og de trenger vann til denne prosessen. Så lenge det er tele i bakken, får ikke røttene tilgang til vann, og nåler/blader blir svidd.

- Grupper av planter gjør mer ut av seg. Hvis en for eksempel skal plante fem bjørkebladspirea, bør en settes dem sammen, og ikke spre dem utover. Husk likevel på at de blir større og trenger plass. Råd med hensyn til avstand står oftest på lappen eller potta når man kjøper plantene.

- Bruk gjerne kukompost og et par never kyllinggjødsel i plantehullet. Pass på å vanne godt før planten settes nedi hullet og dekkes til. Dette gir et godt etableringsgrunnlag.

1.3 Hekkplanter

Noen av trærne som er listet opp i oversikten over kan brukes til hekker, blant annet syrin og sibirlønn. I oversikten under har vi trukket frem to løvtrær, og to vintergrønne planter som egner seg til hekk. Det finnes mange andre som også kan fungere godt. Husk å sjekke herdighetssone, samt krav til vokseforhold og vedlikehold.

Norsk navn	Botanisk navn	Krav til vokseplass	Egenskaper og egnethet
Blankmispel	Cotoneaster lucidus	Vil helst ha lett, gjerne kalkholdig, veldrenert jord. Liker sol, men tåler skygge. Tåler vind.	H8. 1-2m høy. Løvfellende busk. Tett greinverk med blanke, mørkegrønne blader. Flotte, langvarige høstfarger. Villlig plante som er lett å holde fin og tett. Det er tilstrekkelig med en beskjæringsrunde i året. Den tåler for øvrig hard beskjæring, og kommer sterkt tilbake med friske, nye skudd.
Hassel	Corylus avellana	Nokså nøysom, men liker næringsrik, varm jord.	H6. 4-6m høy. Egner seg godt som hekk. Tradisjonelt brukt til hasselganger- og lunder i parker og hager. Hassel vokser vilt i Hole. Merk at den ikke liker å stå for tørt. Bør beskjæres regelmessig for å bli tett og jevn. Blir stor og uregjerlig om den ikke blir skjært minst en gang i året.
Vanlig gran	Picea abies	Nøysom, men trives best i sol.	H8. Må stelles og beskjæres forholdsvis hyppig for å bli en tett, og fin hekk. Skyter ikke fra barken.
Hybridbarlind	Taxus x media 'hillii'	Moldrik, godt drenert jord. Tåler skygge, men liker sol.	H5-H6. 1,5-2m høy. Hybridbarlind 'hillii' er valgt fordi den er herdig, og fordi den har en bred, tett kjegle- til søyleformet vekst, som gjøre den velegnet til hekkplanting. Barlind skyter nye skudd fra barken, og denne egenskapen gjør at få vintergrønne planter gir like flotte og tette hekker. Regelmessig beskjæring gir best resultat, men man får alltid nye sjanser, til og med om man lar den stå urørt over flere sesonger. En klar vinner blant de vintergrønne når det gjelder egnethet som hekkplante.

Mange vil savne Thuja fra listen over hekkplanter. Bakgrunnen for at Thuja er utelatt, er at dette er en plante som ikke setter nye skudd fra barken. Dette betyr at man må stelle, og beskjære den hyppig for å få et godt resultat. Hvis den får lov å vokse fritt, vil man oppdage at det er svært vanskelig å klippe den tilbake uten å stå igjen med døde, brune partier. Dette er en egenskap den deler med mange vintergrønne planter, blant annet gran. Gran er likevel tatt med i oversikten fordi den er en gammel kulturplante, og vi har lange tradisjoner med granhekker i Norge.

1.4 Stauder

Listen under viser et lite utvalg av stauder som har egenskaper som gjør dem spesielt egnet, men det finnes mange andre som også kan passe godt i hagene på Storøya.

Norsk navn	**Botanisk navn**	**Krav til vokseplass**	**Egenskaper og egnethet**
Stormarikåpe/ Praktmarikåpe	Alchemilla mollis	Små krav til jord. Tåler både tørr og fuktig jord. Sol - halvskygge.	H6. 40cm høy. Vanlig marikåpe (A.vulgaris) vokser vilt i Hole. Stormarikåpe har større blader og blomster, og passer godt som bunndekker. Den er frisk og frodig, og blomster fra juni til september.
Akeleie	Aquilegia vulgaris	Trives best i halvskygge, og i næringsrik, fuktig og kalkrik jord.	H8. Normalt ca. 50cm høy. Denne stauden finnes forvillet i Hole. Den ble opprinnelig dyrket som en medisinplante i klosterhager, og er et fint historisk innslag å ha i hagen, kanskje spesielt på Storøya hvor vi finner en del forvillede klosterplanter.
Tusenfryd	Bellis perennis	Trives best i veldrenert jord, som gjerne kan være kalkrik. Liker mye sol.	H5. Det finnes mange sorter, med høyde fra 10-25cm, og farger i hvitt, rosa og rødt. De småblomstrete klarer seg oftest best gjennom vinteren.
Fagerklokke	Campanula persicifolia	Liker mager og kalkrik jord. Sol - halvskygge.	H8. 60-80cm høy. Den vokser vilt i Hole, og har normalt et dyp, blåfarge. Det finnes både hvite og doble varianter.

Nellik	Dianthus	Liker sol og veldrenert jord.	Det finnes ulike sorter av engnellik, pinsenellik og fjørnellik. Dette er robuste stauder med herdighet fra H5-H8, og farger som varierer i ulike sjatteringer og mønstre i hvitt, rosa og rødt. De er pute- og teppedannende.
Storknebb	Geranium	Nøysom. Sol - Halvskygge.	Det finnes mange sorter geranium, og skogstorknebb, blodstorknebb, og stankstorknebb vokser vilt i Hole. Felles for sortene er at de er robuste og herdige, med farger som variere i sjatteringer av blått, lilla og rosa.
Vårfloks	Phlox subulata	Sol og veldrenert jord.	H7. 10-20cm høy. Teppedannende, med nålformede, vintergrønne blader. Mange ulike sorter med variasjon i rosa, blå, fiolett og hvitt.
Høstfloks	Phlox paniculata	Sol - halvskygge	H6-H7. 35-40cm høy. Robust plante, som kan deles og omplantes ofte. Blomstrer i juli-august. Noen sorter blomstrer helt til frosten kommer. Kan brukes til snittblomst.
Krysåpeurt	Saponaria ocymoides	Liker kalk, og full sol.	H7. 20cm høy. Teppedannende med små, rosa blomster. Selvsår.
Kryptimian	Thymus serpyllum	Svært nøysom, Klarer seg fint på mager, tørr jord. Liker sol	H6-H7. 3-10cm høy. Er en krypende bunndekker som danner tette tepper, og har rosa til lilla blomster. Har sterk duft og smak. Brukes som krydder.

Roser

Utvalget i roser er nærmest uendelig, og det dukker stadig opp nye kultivarer og krysninger. Roser er ofte krevende, og mange av sortene vil gjerne ha varm, luftig og næringsrik jord med jevn fuktighet. Generelt er ikke roser å anbefale i hager som står uten tilsyn i store deler av vekstsesongen, men det finnes sorter som kan egne seg. Lokale hagesenter har god kunnskap om herdighet og krav til vokseplass. Tenk gjennom hvor du ønsker å plante roser, sjekk forholdene på stedet, og spør om hjelp til å finne passende, robuste roser. Steinnype/Nyperose (Rosa canina) vokser for øvrig vilt på Storøya.

Svenskeasal

Svenskeasal - nærbilde av blomsten

Bjørkebladspirea - høstfarger

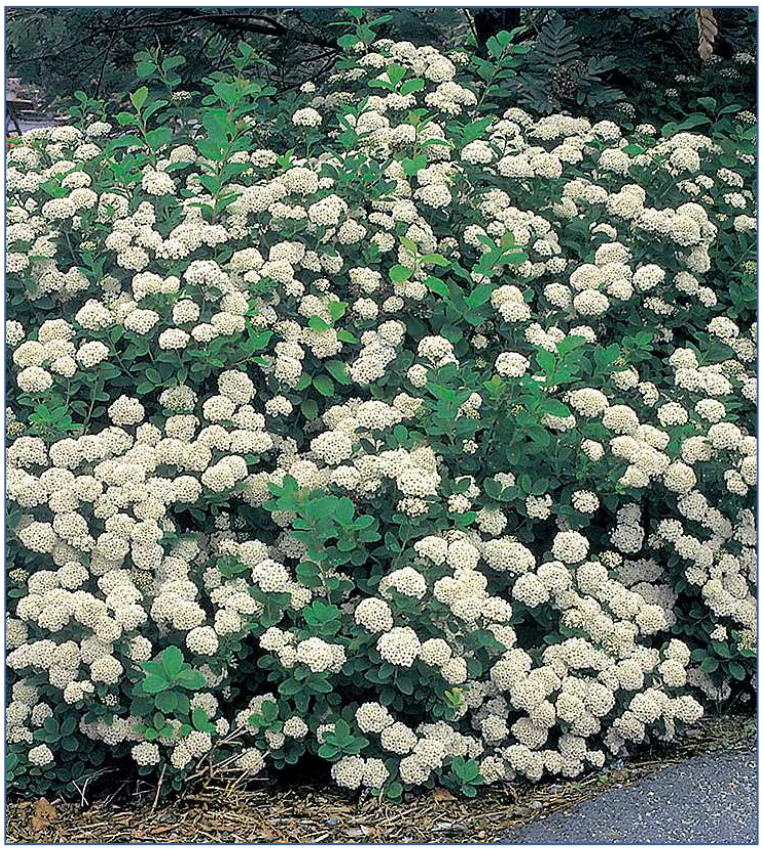

Bjørkebladspirea om sommeren

Potentilla-nærbilde av blomsten

Potentillahekk

Bær og forblad på skjermleddved

Stormarikåpe utenfor rådhuset i Hønefoss

Hvit syrin

Tusenfryd

2. PLEN

2.1 Sådd plen

Forberedelse

- Arealet som skal tilsås må være jevnt, og fritt for ugress og steiner.
- Bland inn naturgjødsel i de øverste 10cm. Bruk gjerne kukompost iblandet hønegjødsel. Det gir både god næring, og fin tekstur på vekstjordlaget.
- Rull over med valse, eller tråkk til med bena, og klapp til med jernrive dersom du ikke har en valse for hånden.
- Rak lett over med jernrive, slik at du får ca. 5mm dype furer i vekstjordlaget.

Såing

- Så i kryss med viftebevegelser, (80-100gram per $10m^2$).
- Rak over, på tvers av furene, slik at frøene blandes inn.
- Vals eller tråkk til forsiktig.
- Det er delte meninger når det gjelder vanning av nysådd plen. Noen mener at man skal vanne godt, mens andre mener at man skal la den bruke det vannet som er tilgjengelig i form av regn og dugg. Den siste fremgangsmåten gir den mest herdige plenen, men krever mer tålmodighet fra den som venter på en fin, grønn gressplen. Dersom man velger å vanne, må man passe på at man dusjer frøene lett, slik at det ikke blir renner i vektjordlaget.

2.2 Ferdigplen

Foreberedelse

- Arealet som skal dekkes med plen må være jevnt. Fjern steiner, fyll igjen groper og søkk. Hvis underlaget er løst, må det komprimeres slik at det blir fast, men ikke hardpakket.
- Rak over med jernrive, eller er grov plastrive etter komprimering.
- Spre ut et lag på ca.10cm med vekstjord. (Kan utelates, men øker sjansen for et godt resultat).
- Spre ut ca.30g fullgjødsel og 300g kalk per kvadratmeter.

Utlegging

- Rull ut plenen, og pass på at plenstykkene ligger kant i kant. Små sprekker vil fylle seg igjen over tid, men det lønner seg å være ekstra nøye slik at man får et best mulig resultat. Legg plenstykkene forbandt. (Tenk grønn parkett).

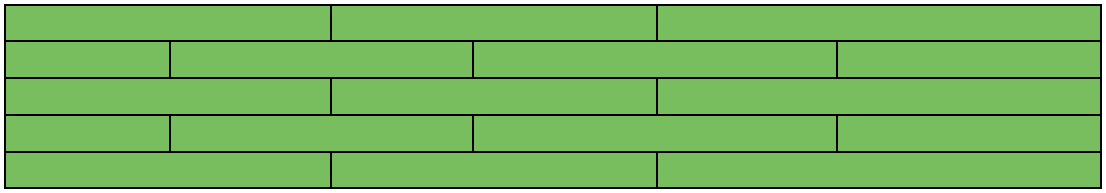

- Det er vanskelig å unngå tråkking på underlaget. Pass derfor på å justere med rive før utlegging av hvert stykke. Det er viktig at så mye som mulig av rullen har god kontakt med underlaget.
- Endestykker kan tilskjæres med spiss spade eller kniv, men kniv er helt klart å anbefale for å få rene skjær. Legg plenstykket på plass, sitt gjerne på knærne på stykket som skal skjæres til, brett enden mot deg slik at du får jordsiden opp, skjær gjennom, og legg enden på plass.
- Vann godt etter utlegging, men ikke overdriv. Det er viktig at røttene begynner å jobbe aktivt med å finne vann. Hvis de har tilstrekkelig med vann i laget som er lagt ut, vil de ikke søke nedover og feste seg i underlaget. Vann ca. 1 time per dag de to første ukene dersom det ikke kommer nedbør. Juster så etter skjønn utover sommeren. (Plenvanning ved normale nedbørsforhold skal være unødvendig for veletablert plen).
- La plenen ligge i ro, og vent minst to uker før første plenklipp.

Nyttige tips:

- I skråninger kan det være en fordel å sikre plenstykkene med plugger slik at de ikke forskyver seg. Pluggene kan enkelt spikkes til av trepinner. Det tas opp igjen når gresset har fått røtter og festet seg.
- Avskjær kan brukes til innfylling dersom plenstykkene har "svake punkter". Skjær vekk en firekant rundt den dårlige plenen, og fell ned tilsvarende firekant fra avskjæret. Husk at stedvise gule flekker ikke nødvendigvis betyr at gresset er dårlig. Slike felter fyller seg raskt inn når plenen har etablert seg.
- Husk at plenrullene ikke skal ligge lenge på pallen før de legges ut. Dersom det oppstår uforutsette forsinkelser kan levetiden økes ved å gi dem en dusj med vann, og dekke dem til med plast.

2.3 Vedlikehold

- Pass på at plenen ikke blir så høy at du klipper vekk mer enn 1/3.
- Ved lavere klippehøyde enn 3 til 3,5cm kan vekstpunktet skades.
- Plenen bør gjødsles slik at man får god vekst, og unngår mose. Forslag til mengde: 4-5kg fullgjødsel per 100m^2 plen. Dersom man er plaget av mose, bør man bruke ca.2 kg kalksalpeter per 100m^2 plen, (i stedet for, og ikke i tillegg til fullgjødsel). Husk å vanne godt etter gjødsling. Fordel gjerne gjødslingen utover sesongen, men gjødsle ikke senere enn 1. august. Plenen trenger tid til å forberede seg på vinteren.

Nyttige tips:

- Vann om kvelden for å reduseres fordampning.
- Gjødsle like før, eller under regnvær
- En god omgang med raking på våren gir luft og gode vekstvilkår for plenen.

3. NABOLOVEN OG ANNET RELEVANT LOVVERK

Når man skal plante trær og busker kan det være greit å være oppmerksom på at de på sikt kan bli kilde til nabokonflikter. Det er særlig tema som skygge på uteplasser, og arbeid med fjerning av løv og kvistnedfall som skaper irritasjon. I det følgende gis en kort orientering om relevante paragrafer i naboloven og gjerdeloven.

3.1 Om trær - § 3 i naboloven

- "… Er det ikke nevneverdig om å gjøre for eieren eller for naturmangfoldet på stedet, må eieren ikke ha tre som er til skade eller særlig ulempe for naboen, nærmere hus, hage, tun eller dyrket jord på naboeiendommen, enn tredjeparten av trehøyden…"

Det er viktig å merke seg at man må redegjøre for hvorfor naboens tre er til særlig ulempe dersom man ønsker å få det hugget. Fjerning av løv og kvist er ikke definert som "særlig ulempe". Det vurderes i hver sak om skygge og solforhold kan brukes som argument i nabotvister om fjerning av trær. Normalt vil kravet til velbegrunnede argumenter være større for den som ønsker å fjerne trær. Som argument for å beholde dem kan det være tilstrekkelig å vise til at de ser pene ut.

Det er også verdt å merke seg at det ikke er avstanden til nabogrensen som gir grunnlaget for utregningen. Det er avstanden til det/de punktene hvor skaden eller ulempen voldes som skal være 1/3 av treets høyde.

Tips:

- Tenk noen år frem i tid ved plassering av trær som kan bli høye og skape konflikt.
- Beskjæring og vedlikehold kan begrense både treets høyde, og konflikter med naboer.

3.2 Om hekker - § 3 i naboloven

- "… Hekk som er lavere enn 2 meter, er ikke ulovelig etter denne paragrafen. Hekk som kan regnes som nabogjerde, går ikke inn under denne loven…"

Hekker under 2m kan ikke forlanges beskåret eller fjernet med hjemmel i naboloven. Hekker som fungerer som gjerder reguleres av gjerdeloven, og ikke av naboloven.
Formålet med gjerdeloven er å styre den økonomiske fordelingen mellom naboer som har felles gjerde, når det ikke foreligger egen avtale om oppføring og vedlikehold.

Gjerdelovens § 4 krever at gjerdet, eller i dette tilfellet hekken, skal være opparbeidet og vedlikeholdt på et slikt vis at det ikke er til ulempe for naboeiendommen. Man har rett til å oppføre gjerde mot nabo dersom man koster det selv.(§ 6).

Man kan ikke kreve at naboen vedlikeholder sin side av hekken dersom man har plantet hekken i eiendomsgrensen uten å gjøre avtale med naboen i forkant. Dersom man da skal kunne kreve noe av naboen, må man kunne fremlegge dokumentasjon som viser at nytten av hekken er større enn kostnaden en har med vedlikeholdet. (§ 7). Dette kan vanskelig gjøres i et hytteområde hvor nytten av en hekk kun er estetisk, og dermed lite målbar.

Tips:

- Dersom man ønsker å plante en hekk mellom eiendommene, bør man gjøre avtale med naboen. Avtalen bør avklare plantevalg, plassering, eventuell kostnadsfordeling, og fordeling av fremtidig vedlikehold.
- Det er ikke nødvendig med avklaring dersom man planter hekken inne på egen grunn. (Maks 2m høy). Man bør da påse at hekken ikke får en bredde som medfører at den stikker over eiendomsgrensen. Men: bevar et godt naboforhold, og informer uansett!

3.3 Om røtter, og greiner som stikker over grensen - § 12 i naboloven

- "… Tre, greiner, og røtter som stikker inn på naboeiendommen, og er nevneverdig til skade eller ulempe, har naboen rett til å kutte eller skjære av etter grenselinjen og inne på sin egen eiendom. For tre og greiner gjelder dette bare når varsel er gitt, og de ikke er fjernet innen rimelig tid…"

Som det fremgår av lovteksten kan man forlange at naboen fjerner greiner, eller deler av trær som lener seg over eiendomsgrensa, dersom de er til nevneverdig skade eller ulempe. Det er viktig å huske at man ikke skal ta saken, i egne hender dersom man ikke har gitt naboen beskjed, samt tilstrekkelig tid til å utføre arbeidet selv.

Røtter som dukker opp når man utfører arbeid i egen hage kan fjernes, men man bør være varsom. Treet vil ta skade av inngrep i rotsonen, og man kan bli erstatningspliktig, eller måtte betale for trygg fjerning av treet, dersom rotkappingen medfører at det blir kraftig redusert.

Tips:

- Gjør avtale med naboen uansett om det gjelder fjerning av greiner eller røtter.

3.4 Om tvister

Dersom naboene ikke blir enige seg imellom, kan tvisten avgjøres av forliksrådet. Kommer man ikke frem til en løsning her, går saken videre til tingretten. Det er et straffbart lovbrudd å gjøre skade på vegetasjon på annen manns grunn. En nabos egen vurdering av hva som er til vesentlig ulempe, gir ikke grunnlag for mildere straff dersom en har tatt loven i egne hender.

Tips:

- Ryddig dialog bør gjøre kunnskap om det overstående overflødig. Bli enige om gode løsninger over gjerdet eller hekken, og tenk hensyn fremfor lovhjemlede rettigheter.

4. FRISIKT OG FREMKOMMELIGHET

4.1 Veibredde

Adkomstveiene gjennom hytteområdet er smale, og på enkelte steder gir dette utfordringer både med tanke på sikt og fremkommelighet, særlig for større kjøretøy. Det er derfor viktig å være bevist på at man ikke planter hekker eller annen vegetasjon helt inntil veien.

Adkomstveier i hyttefeltet på Storøya

Illustrasjonen til høyre viser prinsippet man bør forholde seg til for å sikre at trær, hekker, murer etc. ikke er til hinder for en fremkommelighet og en sikker trafikkavvikling på Storøya.

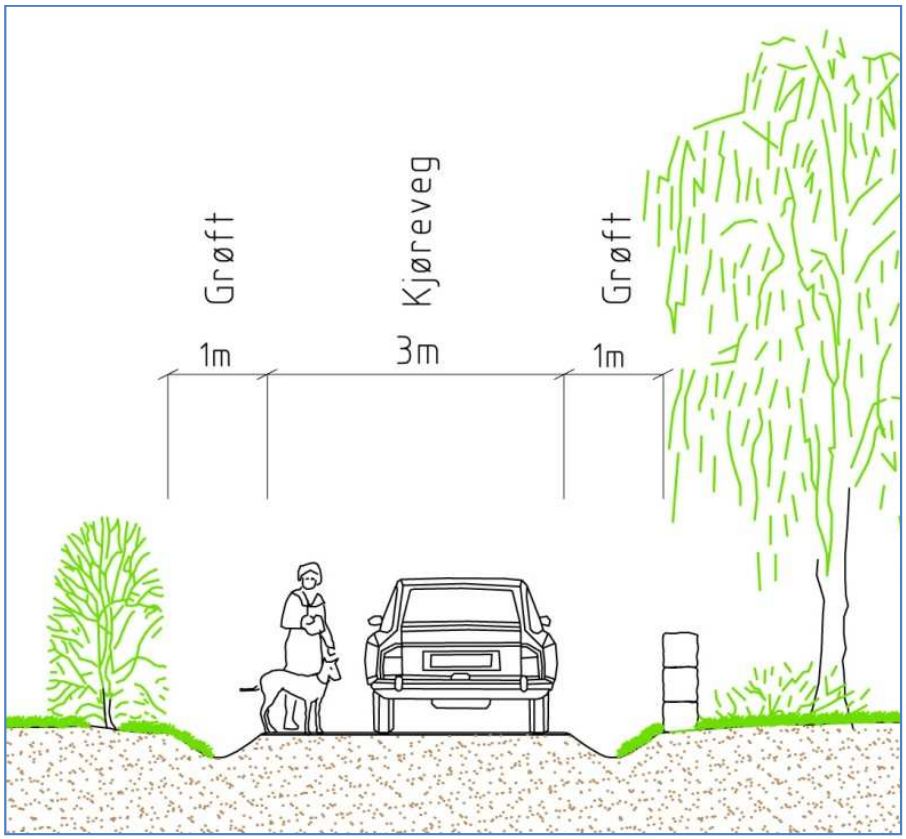

Normalprofil på adkomstvei i hytteområde

4.2 Frisikt

For å forbedre trafikksikkerheten bør man passe på at det er tilstrekklig sikt i alle adkomstveier. Illustrasjonen under viser prinsippet for utforming av frisiktsoner. Avstandene som er angitt er veiledende, og kan tilpasses forholdene på stedet, men hovedprinsippet er at man planter busker, trær og hekker bakenfor frisiktlinjen, som vist på illustrasjonen, eller man sørger for at gjerde eller vegetasjon ved avkjørsel ikke overstiger 50cm over høyden på veien.

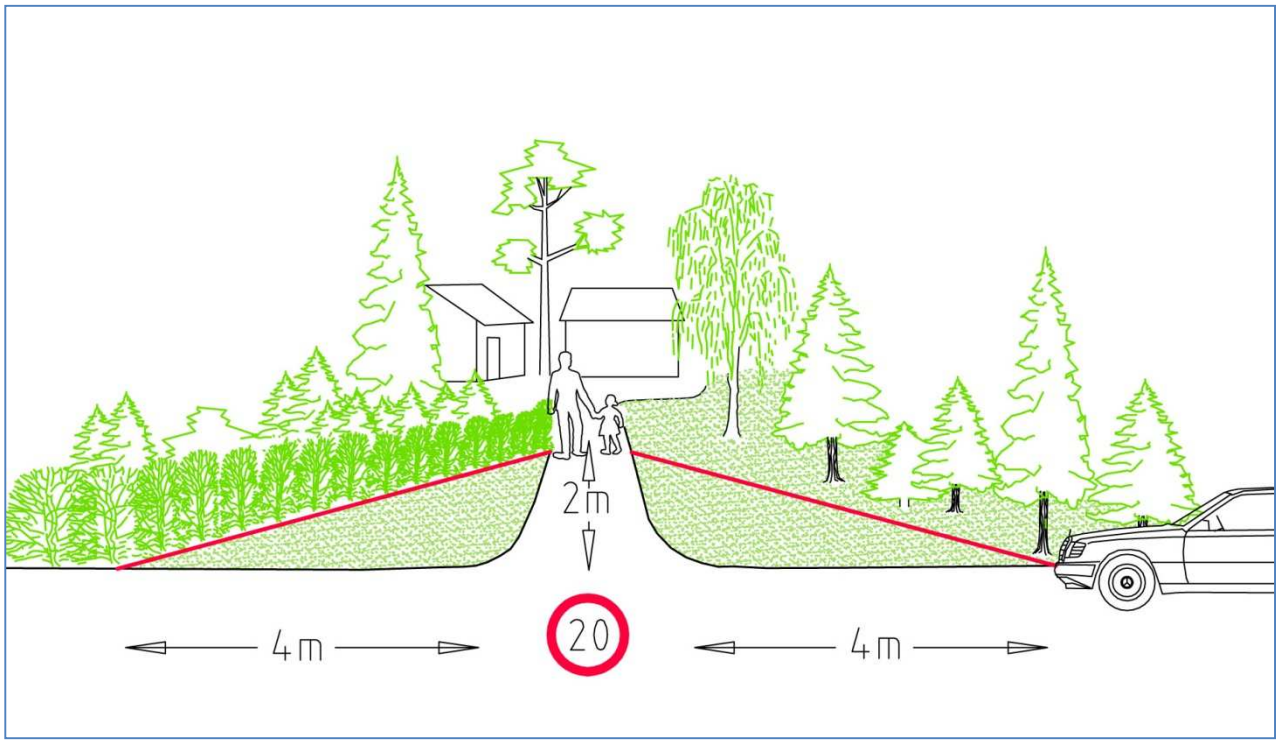

Kilder

Det norske Hageselskap, 2006 - Hageselskapets sortsliste
Hageselskapets nettside: http://www.hageselskapet.no
Statens vegvesen, 2002 - Grøntveileder
Statens vegvesens håndbøker på nett: www.vegvesen.no
Wikipedia: http://no.wikipedia.org